

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

12 februari 2010

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van verschillende bepalingen
over het recht van minderjarigen
om door de rechter te worden gehoord**

(ingediend door mevrouw Sonja Becq,
de heer Raf Terwingen
en mevrouw Mia De Schamphelaere)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

12 février 2010

PROPOSITION DE LOI

**modifiant diverses dispositions relatives
au droit des mineurs
d'être entendus par le juge**

(déposée par Mme Sonja Becq,
M. Raf Terwingen
et Mme Mia De Schamphelaere)

SAMENVATTING

Het hoorrecht van kinderen betekent dat een minderjarige zijn mening mag uiten in een juridische of administratieve procedure die hem of haar aanbelangt.

Volgens de indieners is de toepassing van het hoorrecht in de praktijk incoherent en zijn er te weinig waarborgen. Zo wordt het hoorrecht verschillend gewaarborgd naargelang de bevoegde rechtbank. Ook is de minderjarige soms niet op de hoogte van het feit dat er een geschil hangende is waarin hij zijn mening mag uiten. Daarnaast bestaat het gevaar dat de minderjarige geen initiatief durft te nemen om gehoord te worden. De rechter kan ook beslissen tot ambtshalve horen, maar het risico is reëel dat hij dat enkel zal doen wanneer hij op basis van de door partijen verstrekte gegevens niet tot een besluit kan komen.

De indienst wil deze onvolkomenheden verhelpen door het hoorrecht te koppelen aan een oproepingsplicht. De oproepingsplicht is de verplichting van de rechter om de minderjarige vanaf twaalf jaar bij elke procedure waarin hij betrokken is op te roepen.

Ten slotte verplicht dit wetsvoorstel rechters die te maken krijgen met minderjarigen een gerichte vorming te volgen over het horen van minderjarigen.

RÉSUMÉ

Le droit, pour les enfants, d'être entendus signifie qu'un mineur peut exprimer son opinion dans une procédure judiciaire ou administrative l'intéressant.

Selon les auteurs, le droit d'être entendu est appliqué de manière incohérente en pratique et les garanties sont insuffisantes. C'est ainsi que le droit d'être entendu est garanti différemment d'un tribunal compétent à l'autre. De même, le mineur ignore parfois l'existence d'un litige faisant l'objet d'une procédure dans laquelle il peut exprimer son opinion. À cela s'ajoute le risque que le mineur peut ne pas oser prendre d'initiative pour être entendu. Le juge peut également décider d'entendre d'office le mineur, mais le risque est réel qu'il ne le fasse que s'il ne parvient pas à prendre une décision sur la base des données que lui ont fournies les parties.

Les auteurs entendent remédier à ces lacunes en assortissant le droit d'être entendu d'une obligation de convocation. L'obligation de convocation est l'obligation, pour le juge, de convoquer le mineur dès l'âge de douze ans dans toute procédure le concernant.

Enfin, cette proposition de loi oblige les juges qui ont affaire à des mineurs à suivre une formation ciblée en matière d'audition des mineurs.

cdH	:	centre démocrate Humaniste
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Ecolo-Groen!	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
FN	:	Front National
LDD	:	Lijst Dedecker
MR	:	Mouvement Réformateur
N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
PS	:	Parti Socialiste
sp.a	:	socialistische partij anders
VB	:	Vlaams Belang

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 52 0000/000:	Parlementair document van de 52 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)
CRABV:	Beknopt Verslag (blauwe kaft)
CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)
PLEN:	Plenum
COM:	Commissievergadering
MOT:	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 52 0000/000:	Document parlementaire de la 52 ^{ème} législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA:	Questions et Réponses écrites
CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)
CRABV:	Compte Rendu Analytique (couverture bleue)
CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)
PLEN:	Séance plénière
COM:	Réunion de commission
MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be
e-mail : publications@laChambre.be

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. Het recht van minderjarigen om gehoord te worden: de huidige regelgeving

Dit voorstel is een licht aangepaste versie van de door de Senaat aangenomen tekst die gebaseerd was op het destijds ingediende voorstel — 2-554/1 — van Sabine de Bethune c.s. Het hoorrecht van kinderen werd in 1994 ingeschreven in artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek, om vertaling te geven aan artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind. Dat artikel stelt dat iedere minderjarige zijn mening mag uiten in iedere juridische of administratieve procedure die hem aanbelangt.

Krachtens artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek kan de minderjarige die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt, in elk geding dat hem betreft, op zijn verzoek of op beslissing van de rechter, worden gehoord door de rechter of door de persoon die deze aanwijst, zonder dat de partijen bij dat onderhoud aanwezig zijn.

Deze regeling, die ook wel het “gemeenrechtelijk” hoorrecht genoemd wordt, betreft derhalve een facultatieve mogelijkheid voor het horen van de minderjarige: het initiatief hiervoor kan zowel van de minderjarige zelf uitgaan als van de rechter. Indien de rechter beslist om de minderjarige te horen, kan deze evenwel weigeren. Indien het initiatief uitgaat van de minderjarige, kan de rechter slechts weigeren het kind te horen bij een speciaal gemotiveerde beslissing, uitsluitend gegrond op het feit dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. Artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek hanteert bijgevolg het beschikken over het vereiste onderscheidingsvermogen als criterium. Tegen de beslissing van de rechter om de minderjarige al dan niet te horen is geen hoger beroep mogelijk.

Daarnaast werd in de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming een nieuw artikel 56*bis* opgenomen, dat de jeugdrechter verplicht om elke minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt op te roepen in burgerlijke geschillen die verband houden met het ouderlijk gezag, het beheer van de goederen van de minderjarige, de uitoefening van het bezoeksrecht of de aanwijzing van een toezienend voogd.

In tegenstelling tot artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek betreft het hier een oproepingsplicht, waarop geen uitzondering mogelijk is, en wordt de minimumleeftijd van twaalf jaar als criterium gehanteerd.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

1. Le droit des mineurs d'âge d'être entendus: la réglementation actuelle

La présente proposition est une version légèrement adaptée du texte adopté par le Sénat et basé sur la proposition — 2-554/1 — déposée à l'époque par Mme Sabine de Bethune et consorts. Le droit, pour les enfants, d'être entendus a été inscrit en 1994 à l'article 931 du Code judiciaire à l'occasion de la transposition de l'article 12 de la Convention internationale relative aux droits de l'enfant dans le droit belge. L'article en question prévoit que tout mineur peut exprimer son opinion dans toute procédure judiciaire ou administrative l'intéressant.

En vertu de l'article 931 du Code judiciaire, dans toute procédure le concernant, le mineur capable de discernement peut, à sa demande ou sur décision du juge, être entendu, hors la présence des parties, par le juge ou la personne désignée par ce dernier.

Cette réglementation, qui donne au mineur la faculté de demander à être entendu, faculté que l'on pourrait aussi qualifier de “droit d'être entendu découlant du droit commun”, n'offre donc qu'une possibilité. L'initiative peut émaner à cet égard du mineur proprement dit ou du juge. Lorsque le juge décide d'entendre le mineur, celui-ci peut toujours opposer un refus. Si l'initiative émane du mineur, le juge ne peut refuser d'entendre l'enfant que par une décision spécialement motivée, fondée exclusivement sur le fait que le mineur ne dispose pas de la faculté de discernement requise. L'article 931 du Code judiciaire utilise donc comme critère le fait de disposer de la faculté de discernement requise. Aucun recours n'est possible contre la décision du juge d'entendre ou de ne pas entendre le mineur.

Par ailleurs, l'on a inséré, dans la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse, un article 56*bis* nouveau qui oblige le juge de la jeunesse à convoquer tout mineur de douze ans au moins en cas de litige civil concernant l'autorité parentale, l'administration des biens du mineur, l'exercice du droit de visite ou la désignation d'un subrogé tuteur.

Contrairement à ce qui est le cas en ce qui concerne l'article 931 du Code judiciaire, il est question en l'espèce d'une obligation de convocation qui ne souffre aucune exception, et le critère utilisé est l'âge minimum de douze ans.

2. De onvolkomenheden van de huidige regelgeving

Dat het hoorrecht is ingevoerd in het Belgische interne recht is uiteraard een goede zaak. Het betekent een belangrijke stap voorwaarts in de juridische erkenning van het kind als rechtssubject, vooral omdat er in artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek een algemene draagwijdte aan werd gegeven die verder reikt dan de echtscheidingsprocedures (Deli, D., "Het horen van minderjarigen volgens het gewijzigde artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek", *Rechtskundig Weekblad*, 1995, nr. 36, blz. 275).

In de bestaande regelgeving zijn er nochtans heel wat onvolkomenheden.

Enerzijds is er de vaststelling dat zowel artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek als artikel 56*bis* van de jeugdbeschermingswet elk op hun eigen wijze en met hun eigen voorwaarden het horen van de minderjarige regelen. Artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek voert een facultatieve hoormogelijkheid in voor minderjarigen die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikken, en dit in elk geding dat hen betreft. Artikel 56*bis* van de jeugdbeschermingswet daarentegen voorziet in een oproepingsplicht van alle minderjarigen vanaf twaalf jaar in een aantal limitatief opgesomde materies.

Logica, coherentie en rechtszekerheid zijn hierdoor ver zoek. Het hoorrecht wordt immers verschillend gewaarborgd naargelang de bevoegde rechtbank, ook al gaat het soms om dezelfde materies.

Enkele voorbeelden kunnen dit illustreren.

Volgens het gemeenrechtelijk hoorrecht moet een twaalfjarige die wil worden gehoord in een procedure voor de vrederechter over wie van de ouders het ouderlijk gezag zal uitoefenen, de vrederechter hierom (schriftelijk) verzoeken. De vrederechter kan dit verzoek afwijzen, indien hij meent dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt.

Indien dit identieke geschil door de jeugdrechter moet worden beslecht, wordt de minderjarige, overeenkomstig artikel 56*bis* van de jeugdbeschermingswet, wél verplicht opgeroepen om met de jeugdrechter te praten.

Tijdens de echtscheidingsprocedure wordt de omgang en het verblijf geregeld voor de rechtbank in kort geding, waar geen oproepingsplicht bestaat (gemeenrechtelijke regeling) en de minderjarige zelf de vraag moet stellen om gehoord te worden. Eens de scheiding een feit is, wordt de jeugdrechter bevoegd voor

2. Les lacunes de la réglementation actuelle

L'introduction, en droit interne belge, du droit d'être entendu est, bien entendu, une bonne chose. Elle représente une étape importante sur la voie de la reconnaissance juridique de l'enfant en tant que sujet de droit, d'autant plus que l'article 931 du Code judiciaire lui a conféré une portée générale qui dépasse le cadre des procédures de divorce (Deli, D., "Het horen van minderjarigen volgens het gewijzigde artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek", in *Rechtskundig Weekblad*, 1995, n° 36, p. 275).

La réglementation existante présente toutefois de nombreuses lacunes.

D'une part, on constate que l'article 931 du Code judiciaire et l'article 56*bis* de la loi relative à la protection de la jeunesse règlent chacun à sa façon l'audition des mineurs et prévoient chacun des conditions distinctes en la matière. L'article 931 du Code judiciaire donne aux mineurs qui disposent de la faculté de discernement requise une possibilité d'être entendus dans toute procédure les concernant. Par contre, l'article 56*bis* de la loi relative à la protection de la jeunesse prévoit l'obligation de convoquer tous les mineurs ayant atteint l'âge de douze ans dans une série de matières énumérées limitativement.

La logique, la cohérence et la sécurité juridique s'en trouvent donc compromises, car le droit d'être entendu est garanti différemment d'un tribunal compétent à l'autre, parfois même dans les mêmes matières.

Voici quelques exemples à titre d'illustration.

En droit commun, le mineur de douze ans qui désire être entendu dans une procédure devant le juge de paix sur la question de savoir lequel de ses parents exercera l'autorité parentale, doit adresser une demande (écrite) au juge de paix lequel peut la rejeter s'il estime que le mineur ne dispose pas de la faculté de discernement requise.

Si ce même litige doit être tranché par le juge de la jeunesse, le mineur doit obligatoirement être convoqué, en vertu de l'article 56*bis* de la loi relative à la protection de la jeunesse, en vue d'un entretien avec celui-ci.

Au cours de la procédure de divorce, le droit de visite et de séjour sont réglés devant le tribunal des référés, étant entendu qu'il n'existe aucune obligation de convoquer (règle de droit commun) et que le mineur doit demander lui-même à être entendu. Une fois que le divorce a été prononcé, le juge de la jeunesse devient

discussies inzake omgang en verblijf. Daar wordt de minderjarige (vanaf twaalf jaar) dan weer wél verplicht opgeroepen.

Anderzijds kunnen er ook bezwaren gemaakt worden bij het grotendeels facultatieve karakter van het horen van minderjarigen binnen de regeling van artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek. Minderjarigen krijgen hierdoor onvoldoende garanties om het hoorrecht uit te oefenen. Knelpunt is het feit dat artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek niet voorziet in een systematische oproepingsplicht, maar enkel stipuleert dat minderjarigen kunnen worden gehoord, hetzij op eigen initiatief, hetzij op initiatief van de rechter.

Wat de minderjarige zelf betreft, bestaat het risico dat hij niet eens op de hoogte is van het feit dat er een geschil hangende is waarin hij zou kunnen worden gehoord of, als hij daarvan al op de hoogte is, niet weet bij welke rechter hij terecht kan of wat de stand van het geding is. Vaak weten kinderen trouwens niet eens dat ze een mogelijkheid tot tussenkomst hebben.

Daarnaast bestaat het gevaar dat de minderjarige geen initiatief durft te nemen om gehoord te worden, hetzij omdat hij onder zware druk wordt gezet door zijn omgeving, hetzij omdat hij zelf geen loyauteitsconflicten wenst te creëren (Deli, D., *l.c.*, nr. 38).

Wat de rechter betreft, is het risico reëel dat hij enkel de beslissing tot het ambtshalve horen zal nemen indien hij op basis van de door partijen verstrekte gegevens niet tot een besluit kan komen. Het hoorrecht wordt aldus meer een middel om een geschil te beslechten dan een recht van het kind zelf (Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. en Van Gils, J. (red) *Mogen wij nu iets zeggen? Over kinderen, echtscheiding en hun recht om gehoord te worden*, Brugge, Die Keure, 1996, 17).

Bovendien kunnen we ons vragen stellen bij de grote discretionaire bevoegdheid van de rechter wanneer de minderjarige zelf verzoekt om te worden gehoord. Het komt de rechter immers toe om te oordelen of de minderjarige over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. De vraag rijst op welke basis de rechter daarover oordeelt. Het risico bestaat dat een druk bezet magistraat sneller oordeelt dat een minderjarige niet over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt. Hoe kan de rechter trouwens het onderscheidingsvermogen van een minderjarige beoordelen zonder hem op voorhand te hebben gezien?

compétent pour les discussions relatives au droit de visite et de séjour. Il y a alors à nouveau une obligation de convoquer (les mineurs ayant atteint l'âge de douze ans).

D'autre part, le caractère largement facultatif de l'audition de mineurs en application de l'article 931 du Code judiciaire peut également soulever des objections. Cet article n'offre pas suffisamment de garanties d'être entendus aux mineurs. Tout est dû au fait qu'il ne prévoit pas d'obligation de les convoquer systématiquement. Il dispose simplement que les mineurs peuvent être entendus s'ils demandent à l'être ou si le juge demande qu'ils le soient.

En ce qui concerne le mineur proprement dit, le risque existe même qu'il ignore l'existence d'un litige faisant l'objet d'une procédure dans laquelle il pourrait être entendu ou qu'averti d'une telle procédure, il ignore où elle en est ou à quel juge il peut s'adresser, à supposer bien sûr qu'il sache qu'il peut intervenir, ce qui n'est bien souvent pas le cas.

À cela s'ajoute le risque que le mineur peut ne pas oser prendre d'initiative pour être entendu, soit parce que son entourage exerce sur lui une forte pression pour qu'il ne fasse rien, soit parce qu'il ne souhaite pas créer lui-même de conflits de loyauté (Deli, D., *l.c.*, n° 38).

Pour ce qui est du juge, le risque est réel qu'il ne décide d'entendre d'office le mineur que s'il ne parvient pas à prendre une décision sur la base des données que lui ont fournies les parties. Le droit d'être entendu est donc plutôt assimilé à un moyen de trancher un litige que considéré comme un droit de l'enfant lui-même (Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. et Van Gils, J. (red) *Mogen wij nu iets zeggen? Over kinderen, echtscheiding en hun recht om gehoord te worden*, Bruges, Die Keure, 1996, 17).

En outre, l'on peut s'interroger sur l'étendue du pouvoir discrétionnaire que le juge peut exercer dans les cas où des mineurs demandent explicitement à être entendus. Il lui appartient en effet d'apprécier si le mineur dispose de la faculté de discernement requise et l'on peut se demander à cet égard ce qui peut fonder son jugement. Le risque existe de voir un magistrat fort occupé juger plus rapidement qu'un autre qu'un mineur ne dispose pas d'une faculté de discernement suffisante. Du reste, comment le juge pourrait-il apprécier la faculté de discernement d'un mineur sans l'avoir d'abord rencontré?

3. Ons voorstel: oproepingsplicht van minderjarigen vanaf twaalf jaar

a) Oproepingsplicht

Met dit wetsvoorstel pleiten wij ervoor om het recht van minderjarigen om gehoord te worden effectief te waarborgen door het te koppelen aan een oproepingsplicht. De oproepingsplicht is de verplichting van de rechter om de minderjarige bij elke procedure waarin hij betrokken is op te roepen.

De oproepingsplicht heeft tot gevolg dat iedere minderjarige automatisch wordt ingelicht over de ingeleide procedure en zo de kans krijgt om te beslissen over de uitoefening van het spreekrecht. Het kind beschikt immers over een spreekrecht, geen spreekplicht: het is bij verschijning niet verplicht te spreken (Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. en Van Gils, J. (red), *o.c.*, 18-19).

In ons voorstel hebben wij het bewust over het “spreekrecht” van minderjarigen, eerder dan de gebruikelijk gehanteerde term “hoorrecht”. Vanuit de positie van het kind gaat het immers om het recht om te spreken en niet om het recht om te horen (Deli, D., *l.c.*, noot onder 1 en Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. en Van Gils, J. (red), *o.c.*, 18).

Wij onderschrijven de mening van de “Werkgroep artikel 12” dat het spreekrecht van kinderen zodanig moet worden georganiseerd dat het kind er optimaal gebruik van kan maken. Dit betekent dat alle mogelijke hinderpalen moeten worden weggewerkt, zonder daarbij evenwel het evenwicht tussen de participatie van het kind en de bescherming van het kind uit het oog te verliezen (Maes, C.; Stappers, L.; Bouteligier, L.; Degrande, D. en Van Gils, J. (red), *o.c.*, 14). “Werkgroep artikel 12” bestaat uit praktijkmensen uit de juridische wereld (magistraten, advocaten, juristen, ...) en de psychologische wereld (psychologen en pedagogen) die, sedert 1992, vrijwillig en actief nadenken over hoe het recht van minderjarigen om gehoord te worden in gerechtelijke procedures moet worden geconcretiseerd.

Tegenstanders van het verplicht horen van kinderen voeren onder meer aan dat door het horen van kinderen in echtscheidingsprocedures deze in het midden van een conflict terechtkomen. Zij vrezen ook dat het aantal conflictueuze situaties tussen ouders en kinderen zal toenemen.

Volgens de “Werkgroep artikel 12” is het “inderdaad evident dat vanuit het standpunt van de kinderen het beter is dat er geen conflicten, geen echtscheidingen

3. Notre proposition: obligation de convoquer les mineurs dès l'âge de douze ans

a) L'obligation de convocation

La présente proposition plaide pour que l'on garantisse effectivement aux mineurs le droit d'être entendus et pour que l'on assortisse ce droit d'une obligation de convocation. L'obligation de convocation est l'obligation, pour le juge, de convoquer le mineur dans toute procédure le concernant.

L'obligation de convocation emporte que chaque mineur doit être informé automatiquement de la procédure en cours et de la possibilité pour lui de décider s'il va ou non exercer son droit de parole. L'enfant dispose en effet d'un droit de parole, mais il n'y a pas d'obligation de parole: lors de la comparution, il n'est pas obligé de parler (Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. et Van Gils, J. (red), *o.c.*, 18-19).

Dans notre proposition, nous parlons sciemment en néerlandais du “*spreekrecht*” (droit de parole) des mineurs et non pas de leur “*hoorrecht*” (terme usuel). C'est que du point de vue de l'enfant, il y a un droit de parler, et non pas un droit d'entendre, comme le laisserait supposer le terme néerlandais “*hoorrecht*” (Deli, D., *l.c.*, note sous 1 et Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. et Van Gils, J. (red), *o.c.*, 18).

Nous souscrivons à l'avis du “*Werkgroep artikel 12*”, selon lequel le droit de parole des enfants doit être organisé de manière qu'ils puissent en faire le meilleur usage. Cela signifie qu'il faut supprimer tous les obstacles possibles, sans pour autant perdre de vue la nécessité de veiller à l'équilibre entre la participation et la protection de l'enfant (Maes, C.; Stappers, L.; Bouteligier, L.; Degrande, D. et Van Gils, J. (red), *o.c.*, 14). Le “*Werkgroep artikel 12*” est composé de gens de terrain du monde juridique (magistrats, avocats, juristes, ...) et du monde de la psychologie (psychologues et pédagogues), qui délibèrent activement depuis 1992 sur la manière dont le droit des mineurs d'être entendus dans les procédures judiciaires pourrait être concrétisé.

Les adversaires de l'audition obligatoire des enfants font valoir, notamment, qu'en entendant des enfants dans des procédures de divorce, on les place au centre d'un conflit. Ils craignent en outre qu'il en résulte une multiplication des situations conflictuelles entre parents et enfants.

Selon le “*Werkgroep artikel 12*”, il est en effet préférable, du point de vue des enfants, qu'il n'y ait ni conflits, ni divorces, ni procédures. Malheureusement, il y en a,

en geen procedures zijn. Maar intussen zijn die er wél en hebben kinderen ermee te maken of ze dat nu willen of niet. Het is dan belangrijker met de kinderen rekening te houden en hen ernstig te nemen en hen zodoende minstens de mogelijkheid te geven hun stem te laten horen dan alles over hun hoofd heen te laten gebeuren. Door het inleiden van een procedure alleen al zijn de kinderen betrokken in het conflict. Ze overal buitenlaten is niet alleen een miskennis van hun recht op een eigen benadering en mening, maar kan daarenboven de onzekerheid voeden. Niettemin zal de wijze waarop men met dit spreekrecht omspringt doorslaggevend zijn voor het belang van het kind: de loyaliteit van kinderen ten aanzien van beide ouders moet absoluut gerespecteerd worden en het manoeuvreren van kinderen in een machtspositie dient vermeden te worden" (Maes, C.; Stappers, L.; Bouteligier, L.; Degrande, D. en Van Gils, J. (red), o.c., 16).

Ook het Kinderrechtencommissariaat beklemtoont dat het betrekken en horen van kinderen niet enkel een fundamentele erkenning inhoudt van het kind als persoon maar daar bovenop ook nog preventief kan inwerken op mogelijke problemen op een later tijdstip [Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 1998-1999, Vlaams Parlement, Stuk nr. 42 (1999-2000) nr. 1, p. 135]. Hoewel kinderen bij een echtscheiding geen juridische partij zijn en ook geen verantwoordelijke partij, zijn zij wel degelijk betrokken partij. Hun betrokkenheid blijkt onder meer uit cijfers van verzoeken en/of vragen die daarover binnenkomen bij bijvoorbeeld de Kinderrechtswinkel, de Kinder- en Jongerentelefoon en bij het Kinderrechtencommissariaat (*ibidem*).

Andere tegenstanders beweren dat de oproepingsplicht van kinderen een gevaar inhoudt van beïnvloeding van het kind door de ouders of van een te zware psychologische belasting van het kind.

De kans dat het kind gemanipuleerd wordt bestaat steeds. Maar wij zijn van mening dat deze kans juist groter is indien het horen facultatief is, omdat het risico inherent is dat het kind, onder druk van (één van) zijn ouders, niet durft te vragen om gehoord te worden (zie ook boven).

Ook hier delen wij de mening van Werkgroep artikel 12 dat de oproepingsplicht de positie van het kind ten aanzien van zijn ouders precies duidelijker maakt. Het belang van beïnvloeding wordt immers een stuk afgezwakt, omdat het kind verplicht wordt opgeroepen voor de rechter en de ouders op dit vlak geen impact meer hebben. De ouders zullen het verschijnen van het kind

et les enfants y sont confrontés, qu'ils le veuillent ou non. Il est dès lors préférable de tenir compte des enfants, de les prendre au sérieux et de leur donner au moins la possibilité de faire entendre leur voix plutôt que de mener les procédures en question sans les y associer. Les enfants sont automatiquement impliqués dans les conflits dès le moment où une procédure est ouverte. Les exclure de tout revient à méconnaître leur droit de développer leur propre approche des choses et leur propre opinion, et l'on risque ainsi d'alimenter l'insécurité. Néanmoins, la manière dont on se servira de ce droit de parole sera déterminante pour ce qui est de l'intérêt des enfants: le souci de loyauté des enfants à l'égard de chacun de leurs parents doit absolument être respecté et il faut éviter de manoeuvrer des enfants dans une position de force (Maes, C.; Stappers, L.; Bouteligier, L.; Degrande, D. et Van Gils, J. (red), o.c., 16).

Le *Kinderrechtencommissariaat* (Commissariat aux droits des enfants) souligne, lui aussi, qu'en associant les enfants aux dites procédures et en les entendant dans le cadre de celles-ci, on les reconnaît fondamentalement en tant que personnes et on peut prévenir des problèmes qui pourraient se poser plus tard (Rapport annuel *Kinderrechtencommissariaat* 1998-1999, Parlement flamand, doc. N° 42 (1999-2000), n° 1, p. 135). Or, dans une procédure de divorce, les enfants ne sont ni parties sur le plan juridique, ni parties responsables, ils n'en sont pas moins parties intéressées, ce qu'indique notamment le grand nombre de requêtes et/ou de demandes concernant cette question qui sont adressées au *Kinderrechtswinkel* et au *Kinderrechtencommissariaat* (*ibidem*), ou qui sont exprimées lors d'entretiens par l'intermédiaire du *Kinder- en Jongerentelefoon*.

D'autres adversaires de l'instauration d'une obligation de convoquer les enfants prétendent qu'une telle obligation comporterait le risque que l'enfant soit influencé par ses parents ou subisse une pression psychologique trop lourde.

Le danger de manipulation de l'enfant existe toujours, mais nous estimons qu'il est plus grand lorsque l'audition est facultative, parce qu'il y a alors un risque immanent de voir l'enfant ne pas oser demander à être entendu en raison des pressions qui sont exercées sur lui par ses parents ou par l'un d'eux. (Voir aussi *supra*.)

Sur ce point aussi, nous partageons l'avis du "*Werkgroep artikel 12*", selon lequel l'obligation de convoquer clarifie la position de l'enfant vis-à-vis de ses parents. En effet, elle atténue quelque peu le poids de l'influence exercée sur l'enfant par ses parents du seul fait que le juge a l'obligation de le convoquer et que ses parents ne peuvent plus rien faire à cet égard.

als een verplichte formaliteit binnen een procedure moeten beschouwen (Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. en Van Gils, J. (red.), o.c., 18).

b) Voor alle kinderen vanaf twaalf jaar

In ons voorstel geldt de oproepingsplicht voor alle burgerlijke procedures die betrekking hebben op minderjarigen die de leeftijd van twaalf jaar hebben bereikt.

De oproepingsplicht voor minderjarigen vanaf twaalf jaar betekent niet dat jongere kinderen in geen enkel geval hun mening kunnen uiten. De mogelijkheid om ook jongere kinderen op te roepen moet daarom blijven bestaan, voor het geval zij hierom zelf verzoeken (alhoewel dit misschien niet zoveel zal voorkomen), maar vooral om ook jongere kinderen uit eenzelfde gezin mee te kunnen oproepen. Zo is het bijvoorbeeld belangrijk om alle kinderen uit een zelfde gezin te horen om te vermijden dat enkel de oudsten het gewicht dragen van het gesprek (Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. en Van Gils, J. (red.), o.c., 21). Op deze wijze krijgt de rechter een completer zicht op de verhoudingen en de wisselwerkingen binnen het gezin.

Voor de minderjarigen jonger dan twaalf jaar blijft de huidige regeling de facultatieve hoormogelijkheid van artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek dan ook behouden, mits enkele wijzigingen.

Dit betekent dat minderjarigen jonger dan twaalf jaar door de rechter kunnen worden gehoord in burgerrechtelijke geschillen die hen betreffen, hetzij op initiatief van de rechter zelf (waarbij ook zij beschikken over het zwijgrecht), hetzij op eigen verzoek.

In het laatste geval kan een rechter slechts weigeren het kind te horen bij een speciaal gemotiveerde beslissing, uitsluitend gegrond op het feit dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt of om reden dat het een zaak betreft van kennelijk ongeschikt belang. Een andere grond komt niet in aanmerking.

Wij gaan er van uit dat een rechter slechts kan beslissen dat een minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt als hijzelf (of de persoon die hij heeft aangewezen) dit persoonlijk heeft vastgesteld.

Les parents devront considérer que la comparution de l'enfant dans le cadre d'une procédure en cours est une simple formalité à accomplir (Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. en Van Gils, J. (red.), o.c., 18).

b) Pour tous les enfants à partir de l'âge de douze ans

Selon notre proposition, l'obligation de convoquer vaut pour toutes les procédures civiles concernant des mineurs qui ont atteint l'âge de douze ans.

Instaurer l'obligation de convoquer les mineurs à partir de l'âge de douze ans ne revient pas à empêcher des enfants plus jeunes d'exprimer leur opinion. La possibilité de convoquer des enfants de moins de douze ans, doit rester ouverte, de manière que l'on puisse entendre ceux qui demanderaient personnellement à être entendus (même si l'on peut considérer qu'il n'y en aura sans doute pas beaucoup) et, surtout, pour que l'on puisse convoquer non seulement les enfants ayant atteint l'âge de douze ans d'un ménage, mais aussi les enfants de moins de douze ans de celui-ci. Il importe par exemple d'entendre tous les enfants d'un même ménage, pour éviter que les plus âgés soient seuls à devoir porter le poids de l'audition (Maes, C., Stappers, L., Bouteligier, L., Degrande, D. en Van Gils, J. (red.), o.c., 21). Cela permet au juge de se faire une idée plus complète des relations et des interactions qu'il y a au sein du ménage.

Pour ce qui est des mineurs de moins de douze ans, les dispositions de l'article 931 du Code judiciaire (possibilité de les entendre) seraient donc maintenues moyennant quelques modifications.

Cela signifie que le juge peut entendre les enfants de moins de douze ans dans le cadre de procédures relatives à des litiges civils qui les intéressent, soit à leur demande, soit de sa propre initiative (auquel cas ces enfants ont le droit de se taire).

Lorsque les enfants demandent à être entendus, le juge ne peut refuser l'audition de ceux-ci que par une décision spécialement motivée par le seul fait que le mineur ne dispose pas de la faculté de discernement requise ou que l'affaire en question est manifestement d'un intérêt secondaire. Aucun autre motif ne peut être pris en considération.

Nous considérons qu'un juge ne peut invoquer le manque de discernement du mineur que s'il l'a constaté personnellement ou que si la personne qu'il a désignée l'a constaté.

c) Uitzondering

In ons voorstel bieden wij de rechter de mogelijkheid om bij gemotiveerde beslissing af te wijken van de oproepingsplicht, wanneer het een zaak betreft van kennelijk ondergeschikt belang.

Aldus wordt vermeden dat de rechter de minderjarige ook moet oproepen in geval van vrij minieme geschilpunten tussen de ouders of ingeval het slechts bijkomstige aspecten van de problematiek van gezag of omgang betreft. De afwijkingsgrond moet uitdrukkelijk aangetoond worden in de beslissing van de rechter. Ook in het Nederlandse recht is de verplichting tot horen de regel, maar kan een uitzondering gemaakt worden inden “naar het oordeel van de rechter het een zaak van kennelijk ondergeschikt belang betreft” (Senaeve, P., “De invoering van het hoorrecht van minderjarigen”, in *De hervorming van het jeugdbeschermingsrecht*, Senaeve, P. en Peeters, J. (eds), Leuven, Acco, 1994, 133, nr. 240).

d) Gerichte opleiding van magistraten

Voor een efficiënte hoorrechtpraktijk is het noodzakelijk dat rechters een gerichte opleiding krijgen in het horen van kinderen. Uit praktijkonderzoeken is gebleken dat rechters vaak terughoudend zijn om (jonge) kinderen te horen. Deze terughoudendheid vloeit voort uit een gebrek aan ervaring met het horen en uit het feit dat rechters niet opgeleid werden om dergelijke gesprekken met kinderen te voeren, noch om de woorden van (vooral jonge) kinderen te duiden.

Wij menen dat het gebrek aan deskundigheid geen argument kan zijn om aan de uitoefening van het spreekrecht van kinderen beperkingen op te leggen.

Daarom pleiten wij voor een goede opleiding van rechters die hen in staat moet stellen om zelf deskundigheid te verwerven. “Werkgroep artikel 12” heeft, in samenwerking met de centra voor geestelijke gezondheidszorg, een gespecialiseerde cursus voor rechters uitgewerkt, met als titel “Hoe hoor ik kinderen?”. Die cursus had als doel de rechters meer inzicht te geven in de psychologie en de ontwikkeling van het kind en hen te leren op welke wijze een gesprek met kinderen het best wordt gevoerd. In de periode oktober 1994-oktober 1995 werd de cursus, bestaande uit zes sessies, in diverse arrondissementen door een negentigtal magistraten gevolgd.

Wij zijn van oordeel dat rechters die in de praktijk met kinderen worden geconfronteerd zouden moeten worden verplicht om een dergelijke opleiding te volgen. Het Instituut voor de Gerechtelijke Opleiding dient dit verder vorm te geven.

c) Exception

Notre proposition offre au juge la possibilité de déroger à l'obligation de convocation par une décision motivée, lorsque l'affaire en question est manifestement d'intérêt secondaire.

Elle évite ainsi que le juge ne doive également convoquer un mineur pour pouvoir l'entendre à propos d'éléments de faible importance dans le litige qui oppose ses parents ou simplement à propos d'aspects secondaires du problème de l'autorité ou du droit de visite. Le fondement de la dérogation doit être indiqué explicitement dans la décision du juge. En droit néerlandais, l'obligation d'entendre fait également partie de la règle, mais le juge peut y déroger s'il estime que l'affaire en question est manifestement d'intérêt secondaire (Senaeve, P., “*De invoering van het hoorrecht van minderjarigen*”, in *De hervorming van het jeugdbeschermingsrecht*, Senaeve, P. et Peeters, J. (eds), Louvain, Acco, 1994, 133, n° 240).

d) Formation ciblée de magistrats

Il y a lieu, pour que le droit d'être entendu puisse être appliqué efficacement, de donner une formation ciblée aux juges en matière d'audition d'enfants. Des enquêtes sur le terrain ont révélé que les juges sont souvent réticents à entendre de jeunes enfants. C'est dû au fait qu'ils ne sont pas très familiarisés avec les auditions en général et qu'ils n'ont pas été formés à entendre des enfants ni à interpréter leurs paroles (surtout pas celles des plus jeunes) en particulier.

Nous estimons que l'on ne peut pas tirer argument du manque d'expertise des juges en la matière pour limiter l'exercice du droit de parole par les enfants.

C'est pourquoi nous plaidons pour que l'on donne une bonne formation aux juges, de manière qu'ils puissent acquérir une expertise par eux-mêmes. Le “*Werkgroep artikel 12*” a élaboré, en collaboration avec les centres de soins de santé mentale, à l'intention des juges, un cours spécialisé intitulé “*Hoe hoor ik kinderen?*” (Comment dois-je m'y prendre pour entendre des enfants?) pour les aider à mieux comprendre la psychologie et le développement de l'enfant et pour leur apprendre quelle est la meilleure façon de dialoguer avec des enfants. D'octobre 1994 à octobre 1995, une nonantaine de magistrats de divers arrondissements ont suivi ce cours qui comprenait six sessions.

Nous estimons que les juges qui sont confrontés à des enfants dans la pratique devraient être obligés de suivre une telle formation. Il convient que l'Institut de formation judiciaire concrétise cette obligation.

e) Concrete uitwerking van het horen van minderjarigen

Het zesde lid van het huidige artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de minderjarige alleen wordt gehoord, behalve wanneer de rechter in het belang van de minderjarige beslist dat hij moet worden bijgestaan.

Die bijstand aan de minderjarige kan worden verleend door een vertrouwenspersoon van de minderjarige, een arts, een maatschappelijk assistent, een psycholoog, ..., of eventueel door een advocaat.

Zowel vanuit juridisch als vanuit psychologisch standpunt is deze mogelijkheid uiterst waardevol. Door de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon zal een kind vaak meer op zijn gemak zijn en gemakkelijker en meer vrijuit spreker (Deli, D., *l.c.*, nr. 26).

Minder gelukkig is echter dat de rechter souverain beslist of de minderjarige al dan niet wordt bijgestaan. Gezien het gaat over het spreekrecht van de minderjarige, is het de minderjarige zelf die hierover moet kunnen beslissen (Deli, D., *l.c.*, *ibidem*). Vandaar ons voorstel dat de minderjarige zich kan laten vergezellen door een vertrouwenspersoon. Dit kan de advocaat zijn of iemand anders die door de minderjarige zelf wordt gekozen. We hebben geopteerd voor de term “vergezellen” omdat het verlenen van bijstand een specifieke betekenis heeft in de handelingsonbekwaamheidsregeling van de ontvoogde minderjarige (Deli, D., *l.c.*, *ibidem*).

Ten slotte gaan we er van uit dat de rechter bij het begin van het onderhoud duidelijk moet maken aan de minderjarige wat de bedoeling is van dit onderhoud. Het gaat er om dat de rechter inzicht krijgt in zowel de dagdagelijkse leefwereld van de minderjarige, als in de persoonlijke belevingen van de minderjarige in de problematische situatie. Er wordt van de minderjarige dus niet verwacht dat hij een keuze maakt tussen één van beide ouders. Aan de minderjarige moet van meet af aan duidelijk gemaakt worden dat er geen stellingname wordt verwacht. Het kind verplichten voor één van zijn ouders te kiezen is niet alleen traumatiserend, maar kwetst eveneens het kind in zijn fundamentele loyaliteit tegenover zijn beide ouders. Het hoeft geen betoog dat dit indruist tegen het belang van het kind.

De rechter moet aan de minderjarige verduidelijken dat hij naar hem zal luisteren en dat zijn mening belangrijk is, maar dat hijzelf, de rechter, uiteindelijk de beslissing zal nemen. De mening van de minderjarige is bijgevolg belangrijk, maar niet doorslaggevend. Vandaar de bepaling in ons wetsvoorstel dat de rechter “passend

e) Modalités pratiques de l'audition de mineurs

L'alinéa 6 de l'actuel article 931 du Code judiciaire dispose que le mineur est entendu seul sauf le droit pour le juge de prescrire dans l'intérêt du mineur qu'il devra être assisté.

L'assistance en question peut être apportée au mineur entre autres par une personne qui jouit de la confiance de celui-ci, par un médecin, par un assistant social, par un psychologue, ..., ou, éventuellement, par un avocat.

Du point de vue juridique et du point de vue psychologique, c'est une chose extrêmement importante. La présence d'une personne de confiance aura souvent le don de mettre l'enfant à l'aise et il parlera alors plus facilement et plus ouvertement (Deli, D., *l.c.*, n° 26).

Il y a toutefois un aspect moins positif en ce sens que le juge décide souverainement de faire assister ou non le mineur. Or, comme le droit de parole en question est celui dont jouit le mineur, c'est à celui-ci qu'il doit appartenir de décider de l'usage qu'il en fera (Deli, D., *l.c.*, *ibidem*). C'est pourquoi nous proposons que l'on permette au mineur de se faire accompagner d'une personne de confiance. Il peut s'agir de l'avocat ou d'une autre personne que le mineur choisit lui-même. Nous avons choisi d'utiliser le terme “accompagner” parce que “apporter une assistance” a une signification spécifique dans la réglementation sur l'incapacité d'agir du mineur émancipé (Deli, D., *l.c.*, *ibidem*).

Enfin, nous considérons que le juge doit indiquer clairement au mineur au début de l'audition, quel est l'objet de celle-ci. Il faut que le juge puisse se faire une idée à la fois du monde dans lequel le mineur évolue journellement et de l'expérience vécue du mineur dans la situation conflictuelle en question. On n'attend donc pas du mineur qu'il fasse un choix entre son père ou sa mère. Il y a lieu de lui indiquer clairement d'emblée que l'on n'attend pas de lui qu'il prenne position. En obligeant un enfant à faire un choix en faveur d'un de ses parents, on le traumatise et on le blesse dans sa volonté profonde de rester loyal vis-à-vis de ses deux parents. Il va sans dire que c'est contraire à l'intérêt de l'enfant.

Le juge doit expliquer au mineur qu'il l'écouterà et que son opinion est importante, mais qu'il lui appartiendra finalement à lui-même de prendre la décision, en sa qualité de juge. L'opinion du mineur est donc importante, mais elle n'est pas déterminante. C'est pourquoi nous prévoyons, dans notre proposition de loi, que le juge

belang” zal hechten aan de mening van de minderjarige, afhankelijk van diens leeftijd en rijpheid.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Art. 2

Het § 2, 1° voert de verplichting in voor de rechter om de minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt te horen in elk geschil dat op de minderjarige betrekking heeft.

§ 2, 2° heeft betrekking op het horen van minderjarigen die nog geen twaalf jaar oud zijn.

In de volgende paragrafen wordt de regeling van het horen van minderjarigen verder uitgewerkt.

Art. 3

Dit artikel verplicht rechters die te maken krijgen met minderjarigen een gerichte vorming te volgen over het horen van minderjarigen.

Art. 4

De Koning bepaalt een model van oproepingsbrief dat op een kindvriendelijke wijze zijn rechten uiteenzet.

Art. 5 tot en met 9

Deze artikelen brengen louter technische wijzigingen aan in het licht van de wijzigingen die door dit voorstel worden aangebracht in artikel 931.

Art. 10

Deze bepaling heft artikel 56*bis* van de jeugdbeschermingswet op. Het horen van minderjarigen door de jeugdrechter wordt voortaan ook geregeld bij artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals gewijzigd door dit voorstel.

Sonja BECQ (CD&V)
Raf TERWINGEN (CD&V)
Mia DE SCHAMPELAERE (CD&V)

accordera, à l'avis du mineur, un “intérêt approprié” compte tenu de l'âge et du niveau de maturité de celui-ci.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Art. 2

Le § 2, 1° instaure l'obligation, pour le juge, d'entendre le mineur de douze ans accomplis dans toutes les procédures relatives à des litiges le concernant.

Le § 2, 2° concerne l'audition des mineurs qui n'ont pas encore atteint l'âge de douze ans.

Les paragraphes suivants définissent les modalités de l'audition des mineurs.

Art. 3

Cet article oblige les juges qui ont affaire à des mineurs à suivre une formation ciblée en matière d'audition des mineurs.

Art. 4

Le Roi fixe un modèle de lettre de convocation expliquant ses droits au mineur d'une manière qui soit à sa portée.

Art. 5 à 9

Ces articles apportent des modifications purement techniques eu égard aux modifications apportées par la présente proposition à l'article 931.

Art. 10

Cette disposition abroge l'article 56*bis* de la loi relative à la protection de la jeunesse. L'audition de mineurs par le juge de la jeunesse sera dorénavant régie également par l'article 931 du Code judiciaire, tel qu'il aura été modifié par la présente proposition.

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen als volgt:

“Art. 931. § 1. Een minderjarige beneden de volle leeftijd van vijftien jaar mag niet onder ede worden gehoord. Zijn verklaringen kunnen enkel als inlichtingen gelden.

Bloedverwanten in nederdalende lijn mogen niet worden gehoord in zaken waarin hun bloedverwanten in opgaande lijn tegengestelde belangen hebben.

§ 2. In elke procedure die de minderjarige betreft, onverminderd de wettelijke bepalingen betreffende zijn vrijwillige tussenkomst en zijn toestemming:

1° moet de rechtbank de minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, oproepen teneinde gehoord te worden, tenzij de rechter bij een bijzonder gemotiveerde beslissing oordeelt dat het een zaak betreft van kennelijk ondergeschikt belang;

2° kan elke minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar niet heeft bereikt en die in staat is zijn mening te vormen, op eigen verzoek of bij beslissing van de rechter, worden gehoord. De rechter kan het verzoek van de minderjarige enkel weigeren bij een bijzonder gemotiveerde beslissing nadat hijzelf of de persoon die hij daartoe heeft aangewezen, heeft vastgesteld dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. Hij kan eveneens weigeren om de minderjarige te horen om de reden bepaald in 1°.

De minderjarige wordt opgeroepen overeenkomstig artikel 931/2; hij kan weigeren aan deze oproeping gevolg te geven. Deze weigering moet worden medegedeeld door de minderjarige door terugzending van het door hem ondertekende oproepingsbericht aan de griffie van de rechtbank.

Aan de advocaat van de minderjarige wordt een afschrift van het oproepingsbericht gezonden. Indien de minderjarige weigert aan de oproeping van de rechter gevolg te geven, wordt zijn advocaat daarvan in kennis gebracht.

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 931 du Code judiciaire, modifié par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par ce qui suit:

“Art. 931. § 1er. Le mineur d'âge de moins de quinze ans révolus ne peut être entendu sous serment. Ses déclarations peuvent être recueillies à titre de simple renseignement.

Les descendants ne peuvent être entendus dans les causes où leurs ascendants ont des intérêts opposés.

§ 2. Dans toute procédure concernant le mineur, sans préjudice des dispositions légales prévoyant son intervention volontaire et son consentement:

1° le tribunal doit convoquer le mineur d'âge de douze ans, aux fins d'audition, sauf si le juge estime, par une décision spécialement motivée, que l'affaire dont il s'agit est d'intérêt manifestement secondaire;

2° tout mineur de moins de douze ans capable de se forger une opinion peut être entendu sur décision du juge. Le juge ne peut rejeter la demande dans laquelle le mineur manifeste la volonté d'être entendu que par une décision spécialement motivée et seulement après qu'il a constaté lui-même ou après que la personne qu'il a désignée à cet effet aura constaté que le mineur ne dispose pas de la faculté de discernement requise. Il peut également refuser d'entendre le mineur pour le motif défini au 1°.

Le mineur est convoqué conformément à l'article 931/2; il peut refuser de donner suite à cette convocation. Le mineur doit communiquer ce refus en renvoyant au greffe du tribunal la convocation signée par lui.

Une copie de la convocation est également envoyée à l'avocat du mineur. Si le mineur refuse de donner suite à la convocation du juge, son avocat en est informé.

§ 3. De minderjarige wordt gehoord door de rechter of door de persoon die deze aanwijst. Het onderhoud vindt plaats buiten de aanwezigheid van wie ook, de griffier en de advocaat van de minderjarige uitgezonderd.

Indien de minderjarige zich niet wenst te laten bijstaan door een advocaat, kan hij zich laten vergezellen door een vertrouwenspersoon die onafhankelijk is van de partijen in het geding.

Het horen geschiedt op een plaats die door de rechter geschikt wordt geacht. Van het onderhoud wordt door de griffier een proces-verbaal opgemaakt dat bij het dossier van de rechtspleging wordt gevoegd, zonder dat evenwel een afschrift ervan aan de partijen wordt bezorgd.

De kosten verbonden aan het onderhoud worden in voorkomend geval over de partijen verdeeld.

Het horen van de minderjarige heeft niet tot gevolg dat hij partij in het geding wordt. Aan de mening van de minderjarige wordt een passend belang gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en maturiteit.”

Art. 3

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 931/1 ingevoegd, luidende:

“Art. 931/1. Het Instituut voor de Gerechtelijke Opleiding bepaalt welke bijzondere opleiding moet worden gevolgd door rechters die oordelen in geschillen die minderjarigen betreffen.”

Art. 4

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 931/2 ingevoegd, luidende:

“Art. 931/2. De Koning bepaalt een model van oproepingsbericht dat de minderjarige op een kindvriendelijke manier duidelijk maakt dat hij voor de rechtbank wordt opgeroepen, dat hij een advocaat voor minderjarigen kan raadplegen, en dat hij zijn verschijning kan weigeren overeenkomstig artikel 931, § 2, tweede en derde lid.

Het bericht vermeldt tevens de gegevens van de permanentie van advocaten voor minderjarige waarop de minderjarige een beroep kan doen.”

§ 3. Le mineur est entendu par le juge ou la personne désignée par ce dernier à cet effet. L'audition a lieu hors de la présence de quiconque, à l'exception du greffier et de l'avocat du mineur.

Si le mineur a renoncé à sa faculté d'être assisté par un avocat, il peut se faire accompagner d'une personne de confiance indépendante des parties à l'instance.

L'audition a lieu en un endroit considéré comme convenable par le juge. Il en est établi par le greffier un procès-verbal qui est joint au dossier de la procédure, sans que copie en soit délivrée aux parties.

Le cas échéant, les frais de l'audition sont partagés entre les parties.

L'audition du mineur ne lui confère pas la qualité de partie à la procédure. Les opinions du mineur sont prises en considération compte tenu de son âge et de son degré de maturité.”

Art. 3

Dans le même Code, il est inséré un article 931/1, rédigé comme suit:

“Art. 931/1. L'Institut de formation judiciaire détermine quelle est la formation particulière que doivent suivre les juges qui statuent sur des litiges concernant des mineurs.”

Art. 4

Dans le même Code, il est inséré un article 931/2, rédigé comme suit:

“Art. 931/2. Le Roi fixe un modèle d'avis de convocation expliquant au mineur, d'une manière qui soit à sa portée, qu'il est convoqué devant le tribunal, qu'il peut consulter un avocat des mineurs et qu'il peut refuser de comparaître, conformément à l'article 931, § 2, alinéas 2 et 3.

L'avis mentionne également les coordonnées de la permanence d'avocats des mineurs à laquelle le mineur peut s'adresser.”

Art. 5

In artikel 1233, § 1, 2°, van hetzelfde Wetboek, vervangen door de wet van 27 maart 2001, worden de woorden “artikel 931, zesde en zevende lid” vervangen door de woorden “artikel 931, § 3”.

Art. 6

In artikel 1280, tweede lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1994, worden de woorden “artikel 931, derde tot zevende lid” vervangen door de woorden “artikel 931, §§ 2 en 3”.

Art. 7

In artikel 1290, tweede en derde lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1994, worden de woorden “artikel 931, derde tot zevende lid” telkens vervangen door de woorden “artikel 931, §§ 2 en 3”.

Art. 8

In artikel 1293, tweede en derde lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1994, worden de woorden “artikel 931, derde tot zevende lid” telkens vervangen door de woorden “artikel 931, §§ 2 en 3”.

Art. 9

In artikel 1294, derde lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 20 mei 1997, worden de woorden “artikel 931, derde tot zevende lid” vervangen door de woorden “artikel 931, §§ 2 en 3”.

Art. 10

Artikel 56*bis* van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, ingevoegd bij de wet van 2 februari 1994, wordt opgeheven.

23 december 2009

Sonja BECQ (CD&V)
Raf TERWINGEN (CD&V)
Mia DE SCHAMPELAERE (CD&V)

Art. 5

Dans l'article 1233, § 1er, 2°, du même Code, remplacé par la loi du 27 mars 2001, les mots “article 931, alinéas 6 et 7” sont remplacés par les mots “article 931, § 3”.

Art. 6

Dans l'article 1280, alinéa 2, du même Code, modifié par la loi du 30 juin 1994, les mots “article 931, alinéas 3 à 7” sont remplacés par les mots “article 931, §§ 2 et 3”.

Art. 7

Dans l'article 1290, alinéas 2 et 3, du même Code, modifié par la loi du 30 juin 1994, les mots “article 931, alinéas 3 à 7” sont chaque fois remplacés par les mots “article 931, §§ 2 et 3”.

Art. 8

Dans l'article 1293, alinéas 2 et 3, du même Code, modifié par la loi du 30 juin 1994, les mots “article 931, alinéas 3 à 7” sont chaque fois remplacés par les mots “article 931, §§ 2 et 3”.

Art. 9

Dans l'article 1294, alinéa 3, du même Code, modifié par la loi du 20 mai 1997, les mots “article 931, alinéas 3 à 7” sont remplacés par les mots “article 931, §§ 2 et 3”.

Art. 10

L'article 56*bis* de la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse, à la prise en charge des mineurs ayant commis un fait qualifié infraction et à la réparation du dommage causé par ce fait, inséré par la loi du 2 février 1994, est abrogé.

23 décembre 2009

BIJLAGE

ANNEXE

BASISTEKST**10 oktober 1967****Gerechtelijk Wetboek**

Art. 931

Een minderjarige beneden de volle leeftijd van vijftien jaar mag niet onder ede worden gehoord. Zijn verklaringen kunnen enkel als inlichtingen gelden.

Bloedverwanten in nederdalende lijn mogen niet worden gehoord in zaken waarin hun bloedverwanten in opgaande lijn tegengestelde belangen hebben.

Evenwel kan de minderjarige die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt, in elk geding dat hem betreft, op zijn verzoek of bij beslissing van de rechter, worden gehoord door de rechter of door de persoon die deze aanwijst, onverminderd de wettelijke bepalingen betreffende zijn vrijwillige tussenkomst en zijn toestemming. De partijen zijn bij dit onderhoud niet aanwezig. De daaraan verbonden kosten worden in voorkomend geval over de partijen verdeeld. Tegen de beslissing van de rechter kan geen hoger beroep worden ingesteld.

Wanneer de minderjarige het verzoek om gehoord te worden aan de rechter bij wie de zaak aanhangig is of aan de procureur des Konings heeft gericht, kan het onderhoud slechts worden geweigerd bij een speciaal gemotiveerde beslissing, gegrond op het gegeven dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. Tegen die beslissing kan geen hoger beroep worden ingesteld.

Wanneer de rechter beslist om de minderjarige te horen, kan laatstgenoemde weigeren gehoord te worden.

De minderjarige wordt alleen gehoord, behalve wanneer de rechter in het belang van de minderjarige beslist dat hij moet worden bijgestaan.

Het horen van de minderjarige heeft niet tot gevolg dat hij partij in het geding wordt. Het onderhoud geschiedt op een plaats die door de rechter geschikt wordt geacht. Van het onderhoud wordt een proces-verbaal opgemaakt dat bij het dossier van de rechtspleging wordt gevoegd, zonder dat evenwel een afschrift ervan aan de partijen wordt bezorgd.

BASISTEKST AANGEPAST AAN HET VOORSTEL**10 oktober 1967****Gerechtelijk Wetboek**

Art. 931

§ 1. Een minderjarige beneden de volle leeftijd van vijftien jaar mag niet onder ede worden gehoord. Zijn verklaringen kunnen enkel als inlichtingen gelden.

Bloedverwanten in nederdalende lijn mogen niet worden gehoord in zaken waarin hun bloedverwanten in opgaande lijn tegengestelde belangen hebben.

§ 2. In elke procedure die de minderjarige betreft, onverminderd de wettelijke bepalingen betreffende zijn vrijwillige tussenkomst en zijn toestemming:

1° moet de rechtbank de minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, oproepen teneinde gehoord te worden, tenzij de rechter bij een bijzonder gemotiveerde beslissing oordeelt dat het een zaak betreft van kennelijk ondergeschikt belang;

2° kan elke minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar niet heeft bereikt en die in staat is zijn mening te vormen, op eigen verzoek of bij beslissing van de rechter, worden gehoord. De rechter kan het verzoek van de minderjarige enkel weigeren bij een bijzonder gemotiveerde beslissing nadat hijzelf of de persoon die hij daartoe heeft aangewezen, heeft vastgesteld dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. Hij kan eveneens weigeren om de minderjarige te horen om de reden bepaald in 1°.

De minderjarige wordt opgeroepen overeenkomstig artikel 931/2; hij kan weigeren aan deze oproeping gevolg te geven. Deze weigering moet worden medegedeeld door de minderjarige door terugzending van het door hem ondertekende oproepingsbericht aan de griffie van de rechtbank.

Aan de advocaat van de minderjarige wordt een afschrift van het oproepingsbericht gezonden. Indien de minderjarige weigert aan de oproeping van de rechter gevolg te geven, wordt zijn advocaat daarvan in kennis gebracht.

TEXTE DE BASE

10 octobre 1967

Code judiciaire

Art. 931

Le mineur âgé de moins de quinze ans révolus ne peut être entendu sous serment. Ses déclarations peuvent être recueillies à titre de simple renseignement.

Les descendants ne peuvent être entendus dans les causes où leurs ascendants ont des intérêts opposés.

Néanmoins, dans toute procédure le concernant, le mineur capable de discernement peut, à sa demande ou sur décision du juge, sans préjudice des dispositions légales prévoyant son intervention volontaire et son consentement, être entendu, lors la présence des parties, par le juge ou la personne désignée par ce dernier à cet effet, aux frais partagés des parties s'il y a lieu. La décision du juge n'est pas susceptible d'appel.

Lorsque le mineur en fait la demande soit au juge saisi soit au procureur du Roi, l'audition ne peut être écartée que par une décision spécialement motivée fondée sur le manque de discernement du mineur. Cette décision n'est pas susceptible d'appel.

Lorsque l'audition est décidée par le juge, le mineur peut refuser d'être entendu.

Il est entendu seul sauf le droit pour le juge de prescrire dans l'intérêt du mineur qu'il devra être assisté.

L'audition du mineur ne lui confère pas la qualité de partie à la procédure. L'audition a lieu en tout endroit jugé approprié par le juge. Il en est établi un procès-verbal qui est joint au dossier de la procédure, sans que copie en soit délivrée aux parties.

TEXTE DE BASE ADAPTÉ À LA PROPOSITION

10 octobre 1967

Code judiciaire

Art. 931

§ 1er. Le mineur d'âge de moins de quinze ans révolus ne peut être entendu sous serment. Ses déclarations peuvent être recueillies à titre de simple renseignement.

Les descendants ne peuvent être entendus dans les causes où leurs ascendants ont des intérêts opposés.

§ 2. Dans toute procédure concernant le mineur, sans préjudice des dispositions légales prévoyant son intervention volontaire et son consentement:

1° le tribunal doit convoquer le mineur d'âge de douze ans, aux fins d'audition, sauf si le juge estime, par une décision spécialement motivée, que l'affaire dont il s'agit est d'intérêt manifestement secondaire.

2° tout mineur de moins de douze ans capable de se forger une opinion peut être entendu sur décision du juge. Le juge ne peut rejeter la demande dans laquelle le mineur manifeste la volonté d'être entendu que par une décision spécialement motivée et seulement après qu'il a constaté lui-même ou après que la personne qu'il a désignée à cet effet aura constaté que le mineur ne dispose pas de la faculté de discernement requise. Il peut également refuser d'entendre le mineur pour le motif défini au 1°.

Le mineur est convoqué conformément à l'article 931/2; il peut refuser de donner suite à cette convocation. Le mineur doit communiquer ce refus en renvoyant au greffe du tribunal la convocation signée par lui.

Une copie de la convocation est également envoyée à l'avocat du mineur. Si le mineur refuse de donner suite à la convocation du juge, son avocat en est informé.

§ 3. De minderjarige wordt gehoord door de rechter of door de persoon die deze aanwijst. Het onderhoud vindt plaats buiten de aanwezigheid van wie ook, de griffier en de advocaat van de minderjarige uitgezonderd.

Indien de minderjarige zich niet wenst te laten bijstaan door een advocaat, kan hij zich laten vergezellen door een vertrouwenspersoon die onafhankelijk is van de partijen in het geding.

Het horen geschiedt op een plaats die door de rechter geschikt wordt geacht. Van het onderhoud wordt door de griffier een proces-verbaal opge maakt dat bij het dossier van de rechtspleging wordt gevoegd, zonder dat evenwel een afschrift ervan aan de partijen wordt bezorgd.

De kosten verbonden aan het onderhoud worden in voorkomend geval over de partijen verdeeld.

Het horen van de minderjarige heeft niet tot gevolg dat hij partij in het geding wordt. Aan de mening van de minderjarige wordt een passend belang gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en maturiteit.¹

Art. 1233

§ 1. De artikelen 1026 tot 1034 zijn van toepassing, zulks onder voorbehoud van de volgende bepalingen:

1° het verzoekschrift wordt ondertekend door de partij of door de advocaat van de partij;

2° de rechter roept de minderjarige op om hem te horen, zulks indien hij twaalf jaar oud is in procedures die zijn persoon aanbelangen en indien hij vijftien jaar oud is in procedures die betrekking hebben op zijn goederen. Het bepaalde in artikel 931, zesde en zevende lid, is van overeenkomstige toepassing;

3° indien artikel 394, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek wordt toegepast, vermeldt de beschikking de naam, de voornaam en de woonplaats van de bloedverwanten in de opgaande lijn van de minderjarige, alsook die van zijn meerderjarige broers en zusters en, van de broers en zusters van de ouders van de minderjarige. Zij worden als tussenkomende partijen beschouwd;

4° iedere beslissing wordt na de uitspraak ervan ter kennis gebracht van het openbaar ministerie;

Art. 1233

§ 1. De artikelen 1026 tot 1034 zijn van toepassing, zulks onder voorbehoud van de volgende bepalingen:

1° het verzoekschrift wordt ondertekend door de partij of door de advocaat van de partij;

2° de rechter roept de minderjarige op om hem te horen, zulks indien hij twaalf jaar oud is in procedures die zijn persoon aanbelangen en indien hij vijftien jaar oud is in procedures die betrekking hebben op zijn goederen. Het bepaalde in **artikel 931, § 3²**, is van overeenkomstige toepassing;

3° indien artikel 394, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek wordt toegepast, vermeldt de beschikking de naam, de voornaam en de woonplaats van de bloedverwanten in de opgaande lijn van de minderjarige, alsook die van zijn meerderjarige broers en zusters en, van de broers en zusters van de ouders van de minderjarige. Zij worden als tussenkomende partijen beschouwd;

4° iedere beslissing wordt na de uitspraak ervan ter kennis gebracht van het openbaar ministerie;

¹ Art. 2: vervanging.

² Art. 5: vervanging.

Art. 1233

§ 1er. Les articles 1026 à 1034 sont applicables, sous réserve des dispositions suivantes:

1° la requête est signée par la partie ou son avocat;

2° le mineur est convoqué par le juge pour être entendu s'il est âgé de douze ans dans les procédures relatives à sa personne et s'il est âgé de quinze ans dans celles relatives à ses biens. Les dispositions de l'article 931, alinéas 6 et 7, s'appliquent par analogie;

3° en cas d'application de l'article 394, alinéa 2, du Code civil, l'ordonnance contient les nom, prénom et domicile des ascendants et frères et soeurs majeurs du mineur et, des frères et soeurs des parents du mineur. Ceux-ci sont considérés comme parties intervenantes;

4° toute décision est notifiée au ministère public dès son prononcé;

§ 3. Le mineur est entendu par le juge ou la personne désignée par ce dernier à cet effet. L'audition a lieu hors de la présence de quiconque, à l'exception du greffier et de l'avocat du mineur.

Si le mineur a renoncé à sa faculté d'être assisté par un avocat, il peut se faire accompagner d'une personne de confiance indépendante des parties à l'instance.

L'audition a lieu en un endroit considéré comme convenable par le juge. Il en est établi par le greffier un procès-verbal qui est joint au dossier de la procédure, sans que copie en soit délivrée aux parties.

Le cas échéant, les frais de l'audition sont partagés entre les parties.

L'audition du mineur ne lui confère pas la qualité de partie à la procédure. Les opinions du mineur sont prises en considération compte tenu de son âge et de son degré de maturité¹

Art. 1233

§ 1er. Les articles 1026 à 1034 sont applicables, sous réserve des dispositions suivantes:

1° la requête est signée par la partie ou son avocat;

2° le mineur est convoqué par le juge pour être entendu s'il est âgé de douze ans dans les procédures relatives à sa personne et s'il est âgé de quinze ans dans celles relatives à ses biens. Les dispositions de **article 931, § 3²**, s'appliquent par analogie;

3° en cas d'application de l'article 394, alinéa 2, du Code civil, l'ordonnance contient les nom, prénom et domicile des ascendants et frères et soeurs majeurs du mineur et, des frères et soeurs des parents du mineur. Ceux-ci sont considérés comme parties intervenantes;

4° toute décision est notifiée au ministère public dès son prononcé;

¹ Art. 2: remplacement.

² Art. 5: remplacement.

5° een uittreksel uit de beslissing houdende benoeming van de voogd wordt binnen acht dagen te rekenen van de uitspraak geeft kennis aan de burgemeester van de gemeente waar de minderjarige zijn woonplaats heeft.

§ 2. De bepalingen van paragraaf 1, 2° tot 5°, zijn evenwel niet van toepassing bij de benoeming van een voogd ad hoc of van een toeziende voogd ad hoc.

Art. 1280

De voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, rechtsprekend in kort geding, neemt, in iedere stand van het geding tot de ontbinding van het huwelijk op verzoek van de partijen of van een van de partijen of van de procureur des Konings, kennis van de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de persoon, op het levensonderhoud en op de goederen, zowel van de partijen als van de kinderen.

De rechter houdt, in voorkomend geval, rekening met de meningen van de kinderen die werden geuit op de wijze bepaald bij artikel 931, derde tot zevende lid.

De procureur des Konings kan, door bemiddeling van de bevoegde sociale dienst alle dienstige inlichtingen betreffende de zedelijke en stoffelijke toestand van de kinderen inwinnen.

De voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt kan de procureur des Konings verzoeken de in vorig lid bedoelde informatie te verrichten.

Van de informatie wordt in alle gevallen aan partijen kennis gegeven.

De voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt kan gebruik maken van dezelfde bevoegdheden als bij artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek aan de vrederechter zijn toegekend. In dit geval kan zijn beschikking ingeroepen worden tegen alle tegenwoordige of toekomstige derden-schuldenaars, nadat zij hun, op verzoek van een van de partijen, door een gerechtsdeurwaarder zal zijn betekend. Wanneer zij ophoudt haar gevolgen te hebben, krijgen de derden-schuldenaars op dezelfde wijze daarvan bericht ten verzoeken van de meest gereede partij.

Indien een echtgenoot zich tegenover de andere schuldig gemaakt heeft aan een feit als bedoeld in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403 of 405 van het

5° een uittreksel uit de beslissing houdende benoeming van de voogd wordt binnen acht dagen te rekenen van de uitspraak geeft kennis aan de burgemeester van de gemeente waar de minderjarige zijn woonplaats heeft.

§ 2. De bepalingen van paragraaf 1, 2° tot 5°, zijn evenwel niet van toepassing bij de benoeming van een voogd ad hoc of van een toeziende voogd ad hoc.

Art. 1280

De voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, rechtsprekend in kort geding, neemt, in iedere stand van het geding tot de ontbinding van het huwelijk op verzoek van de partijen of van een van de partijen of van de procureur des Konings, kennis van de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de persoon, op het levensonderhoud en op de goederen, zowel van de partijen als van de kinderen.

De rechter houdt, in voorkomend geval, rekening met de meningen van de kinderen die werden geuit op de wijze bepaald bij **artikel 931, §§ 2 en 3³**.

De procureur des Konings kan, door bemiddeling van de bevoegde sociale dienst alle dienstige inlichtingen betreffende de zedelijke en stoffelijke toestand van de kinderen inwinnen.

De voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt kan de procureur des Konings verzoeken de in vorig lid bedoelde informatie te verrichten.

Van de informatie wordt in alle gevallen aan partijen kennis gegeven.

De voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt kan gebruik maken van dezelfde bevoegdheden als bij artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek aan de vrederechter zijn toegekend. In dit geval kan zijn beschikking ingeroepen worden tegen alle tegenwoordige of toekomstige derden-schuldenaars, nadat zij hun, op verzoek van een van de partijen, door een gerechtsdeurwaarder zal zijn betekend. Wanneer zij ophoudt haar gevolgen te hebben, krijgen de derden-schuldenaars op dezelfde wijze daarvan bericht ten verzoeken van de meest gereede partij.

Indien een echtgenoot zich tegenover de andere schuldig gemaakt heeft aan een feit als bedoeld in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403 of 405 van het

³ Art. 6: vervanging.

5° un extrait de la décision nommant le tuteur est notifié dans les huit jours du prononcé au bourgmestre de la commune du domicile du mineur.

§ 2. Les dispositions du § 1er, 2° à 5°, ne sont toutefois pas applicables en cas de nomination d'un tuteur ad hoc ou d'un subrogé tuteur ad hoc.

Art. 1280

Le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions statuant en référé, connaît jusqu'à la dissolution du mariage à la demande, soit des parties ou de l'une d'elles, soit du procureur du Roi, en tout état de cause, des mesures provisoires relatives à la personne, aux aliments et aux biens, tant des parties que des enfants.

Le juge tient compte, le cas échéant, des opinions exprimées par les enfants dans les conditions prévues à l'article 931, alinéas 3 à 7.

Le procureur du Roi peut prendre, à l'intervention du service sociale compétent tous renseignements utiles concernant la situation morale et matérielle des enfants.

Le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions peut demander au procureur du Roi de procéder à l'information prévue à l'alinéa précédent.

L'information est, en tout cas, communiquée aux parties.

Le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions peut exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 221 du Code civil. En ce cas, son ordonnance est opposable à tous tiers débiteurs actuels ou futurs sur la signification qui leur en est faite par ministère d'huissier de justice, à la requête d'une des parties. Lorsqu'elle cesse de produire ses effets, les tiers débiteurs en sont informés par la même voie, à la requête de la partie la plus diligente.

Si un époux a commis à l'encontre de l'autre un fait visé aux articles 375, 398 à 400, 402, 403 ou 405 du Code pénal ou a tenté de commettre un fait visé aux

5° un extrait de la décision nommant le tuteur est notifié dans les huit jours du prononcé au bourgmestre de la commune du domicile du mineur.

§ 2. Les dispositions du § 1er, 2° à 5°, ne sont toutefois pas applicables en cas de nomination d'un tuteur ad hoc ou d'un subrogé tuteur ad hoc.

Art. 1280

Le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions statuant en référé, connaît jusqu'à la dissolution du mariage à la demande, soit des parties ou de l'une d'elles, soit du procureur du Roi, en tout état de cause, des mesures provisoires relatives à la personne, aux aliments et aux biens, tant des parties que des enfants.

Le juge tient compte, le cas échéant, des opinions exprimées par les enfants dans les conditions prévues à **l'article 931, §§ 2 et 3³**.

Le procureur du Roi peut prendre, à l'intervention du service sociale compétent tous renseignements utiles concernant la situation morale et matérielle des enfants.

Le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions peut demander au procureur du Roi de procéder à l'information prévue à l'alinéa précédent.

L'information est, en tout cas, communiquée aux parties.

Le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions peut exercer les mêmes pouvoirs que ceux conférés au juge de paix par l'article 221 du Code civil. En ce cas, son ordonnance est opposable à tous tiers débiteurs actuels ou futurs sur la signification qui leur en est faite par ministère d'huissier de justice, à la requête d'une des parties. Lorsqu'elle cesse de produire ses effets, les tiers débiteurs en sont informés par la même voie, à la requête de la partie la plus diligente.

Si un époux a commis à l'encontre de l'autre un fait visé aux articles 375, 398 à 400, 402, 403 ou 405 du Code pénal ou a tenté de commettre un fait visé aux

³ Art. 6: remplacement.

Strafwetboek, of heeft gepoogd een feit te plegen als bedoeld in de artikelen 375, 393, 394 of 397 van hetzelfde Wetboek, of indien er ernstige aanwijzingen voor dergelijke gedragingen bestaan, zal de echtgenoot die het slachtoffer is, behalve bij uitzonderlijke omstandigheden, het genot toegewezen krijgen van de echtelijke verblijfplaats indien hij daarom verzoekt.

De artikelen 1253*sexies*, § 1, 1253*septies*, eerste lid, en 1253*octies* zijn van toepassing wanneer verbod is gevorderd of uitgevaardigd om voor hypotheek vatbare goederen te vervreemden of met hypotheek te bezwaren; artikel 224 van het Burgerlijk Wetboek is mede van toepassing.

De zaak blijft tot de ontbinding van het huwelijk, tijdens de hele echtscheidingsprocedure, aanhangig bij de voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt.

Onverminderd een nieuwe dagvaarding of een vrijwillige verschijning der partijen, kan de zaak binnen 15 dagen voor de rechter worden gebracht doordat één van de partijen haar conclusies op de griffie neerlegt.

Art. 1290

De rechter houdt aan beide echtgenoten samen en aan ieder van hen in het bijzonder, zodanige bedenkingen en vermaningen voor als hij gepast oordeelt; hij brengt hun alle gevolgen onder het oog, waartoe hun stap zal leiden.

Onverminderd artikel 931, derde tot zevende lid, kan hij aan de partijen voorstellen de beschikkingen van de overeenkomsten met betrekking tot hun minderjarige kinderen te wijzigen wanneer die hem strijdig lijken met de belangen van deze laatsten.

De rechter kan, ten laatste bij de verschijning van de echtgenoten waarin artikel 1289 voorziet, ambtshalve beslissen tot het horen van de kinderen, zoals bepaald in artikel 931, derde tot zevende lid.

De rechter bepaalt, wanneer hij toepassing maakt van het tweede of het derde lid, binnen een maand na de neerlegging ter griffie van het proces-verbaal van de eerste verschijning of van het onderhoud bedoeld in het vorige lid, een nieuwe datum voor de verschijning van de echtgenoten.

Strafwetboek, of heeft gepoogd een feit te plegen als bedoeld in de artikelen 375, 393, 394 of 397 van hetzelfde Wetboek, of indien er ernstige aanwijzingen voor dergelijke gedragingen bestaan, zal de echtgenoot die het slachtoffer is, behalve bij uitzonderlijke omstandigheden, het genot toegewezen krijgen van de echtelijke verblijfplaats indien hij daarom verzoekt.

De artikelen 1253*sexies*, § 1, 1253*septies*, eerste lid, en 1253*octies* zijn van toepassing wanneer verbod is gevorderd of uitgevaardigd om voor hypotheek vatbare goederen te vervreemden of met hypotheek te bezwaren; artikel 224 van het Burgerlijk Wetboek is mede van toepassing.

De zaak blijft tot de ontbinding van het huwelijk, tijdens de hele echtscheidingsprocedure, aanhangig bij de voorzitter van de rechtbank of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt.

Onverminderd een nieuwe dagvaarding of een vrijwillige verschijning der partijen, kan de zaak binnen 15 dagen voor de rechter worden gebracht doordat één van de partijen haar conclusies op de griffie neerlegt.

Art. 1290

De rechter houdt aan beide echtgenoten samen en aan ieder van hen in het bijzonder, zodanige bedenkingen en vermaningen voor als hij gepast oordeelt; hij brengt hun alle gevolgen onder het oog, waartoe hun stap zal leiden.

Onverminderd **artikel 931, §§ 2 en 3⁴**, kan hij aan de partijen voorstellen de beschikkingen van de overeenkomsten met betrekking tot hun minderjarige kinderen te wijzigen wanneer die hem strijdig lijken met de belangen van deze laatsten.

De rechter kan, ten laatste bij de verschijning van de echtgenoten waarin artikel 1289 voorziet, ambtshalve beslissen tot het horen van de kinderen, zoals bepaald in **artikel 931, §§ 2 en 3⁵**.

De rechter bepaalt, wanneer hij toepassing maakt van het tweede of het derde lid, binnen een maand na de neerlegging ter griffie van het proces-verbaal van de eerste verschijning of van het onderhoud bedoeld in het vorige lid, een nieuwe datum voor de verschijning van de echtgenoten.

⁴ Art. 7: vervanging.

⁵ Art. 7: vervanging.

articles 375, 393, 394 ou 397 du même Code, ou s'il existe des indices sérieux de tels comportements, l'époux victime se verra attribuer, sauf circonstances exceptionnelles, la jouissance de la résidence conjugale s'il en fait la demande.

Les articles 1253*sexies*, § 1er, 1253*septies*, alinéa 1er, et 1253*octies*, sont d'application lorsque l'interdiction d'aliéner ou d'hypothéquer des biens susceptibles d'hypothèque est demandée ou ordonnée. Est également d'application l'article 224 du Code civil.

Le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions, reste saisi jusqu'à la dissolution du mariage durant toute la durée de la procédure en divorce.

Sans préjudice d'une nouvelle citation ou d'une comparution volontaire des parties, la cause peut être ramenée devant lui, dans les 15 jours, par simple dépôt au greffe des conclusions d'une des parties.

Art. 1290

Le juge fait aux époux réunis, et à chacun d'eux en particulier, ... telles représentations et exhortations qu'il croit convenables; il leur développe toutes les conséquences de leur démarche.

Sans préjudice de l'article 931, alinéas 3 à 7, il peut proposer aux parties de modifier les dispositions des conventions relatives à leurs enfants mineurs si elles lui paraissent contraires aux intérêts de ces derniers.

Le juge peut, au plus tard lors de la comparution des époux prévue à l'article 1289, décider d'office d'entendre les enfants conformément à l'article 931, alinéas 3 à 7.

Lorsqu'il fait application des dispositions prévues au deuxième ou au troisième alinéa, le juge fixe, dans le mois du dépôt au greffe du procès-verbal de la première comparution ou de l'audition prévue à l'alinéa précédent, une nouvelle date de comparution des époux.

articles 375, 393, 394 ou 397 du même Code, ou s'il existe des indices sérieux de tels comportements, l'époux victime se verra attribuer, sauf circonstances exceptionnelles, la jouissance de la résidence conjugale s'il en fait la demande.

Les articles 1253*sexies*, § 1er, 1253*septies*, alinéa 1er, et 1253*octies*, sont d'application lorsque l'interdiction d'aliéner ou d'hypothéquer des biens susceptibles d'hypothèque est demandée ou ordonnée. Est également d'application l'article 224 du Code civil.

Le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions, reste saisi jusqu'à la dissolution du mariage durant toute la durée de la procédure en divorce.

Sans préjudice d'une nouvelle citation ou d'une comparution volontaire des parties, la cause peut être ramenée devant lui, dans les 15 jours, par simple dépôt au greffe des conclusions d'une des parties.

Art. 1290

Le juge fait aux époux réunis, et à chacun d'eux en particulier, ... telles représentations et exhortations qu'il croit convenables; il leur développe toutes les conséquences de leur démarche.

Sans préjudice de **l'article 931, §§ 2 et 3⁴**, il peut proposer aux parties de modifier les dispositions des conventions relatives à leurs enfants mineurs si elles lui paraissent contraires aux intérêts de ces derniers.

Le juge peut, au plus tard lors de la comparution des époux prévue à l'article 1289, décider d'office d'entendre les enfants conformément à **l'article 931, §§ 2 et 3⁵**.

Lorsqu'il fait application des dispositions prévues au deuxième ou au troisième alinéa, le juge fixe, dans le mois du dépôt au greffe du procès-verbal de la première comparution ou de l'audition prévue à l'alinéa précédent, une nouvelle date de comparution des époux.

⁴ Art. 7: remplacement.

⁵ Art. 7: remplacement.

Tijdens deze verschijning kan de rechter de beschikkingen die kennelijk strijdig zijn met de belangen van de minderjarige kinderen laten schrappen of wijzigen.

Art. 1293

Wanneer de echtgenoten of één van hen nieuwe en onvoorzienbare omstandigheden aanvoeren waardoor hun toestand, de toestand van één van hen of die van hun kinderen ingrijpend wordt gewijzigd en indien daarvan naar behoren het bewijs wordt geleverd, kunnen zij gezamenlijk een voorstel tot wijziging van hun oorspronkelijke overeenkomsten ter beoordeling aan de rechter voorleggen.

Nadat de rechter kennis heeft genomen van het advies van de procureur des Konings of na toepassing van artikel 931, derde tot zevende lid, kan hij de partijen oproepen indien hij zulks wenselijk acht, ten einde hen voor te stellen de voorstellen tot wijziging van de overeenkomsten met betrekking tot hun minderjarige kinderen aan te passen, wanneer die hem strijdig lijken met de belangen van deze laatsten.

De rechter kan, ten laatste bij de verschijning van de echtgenoten waarin artikel 1294 voorziet, ambtshalve beslissen tot het horen van de kinderen, zoals bepaald in artikel 931, derde tot zevende lid.

De rechter bepaalt, wanneer hij toepassing maakt van het tweede of derde lid, binnen een maand na de neerlegging ter griffie van het proces-verbaal van de verschijning bedoeld in het tweede lid of van het onderhoud bedoeld in het derde lid, een nieuwe datum voor de tweede verschijning waarin artikel 1294 voorziet.

Tijdens deze verschijning kan de rechter de beschikkingen die kennelijk strijdig zijn met de belangen van de minderjarige kinderen laten schrappen of wijzigen.

Art. 1294

Behoudens in geval van toepassing van artikel 1293, verschijnen de echtgenoten samen en in persoon, of vertegenwoordigd door een advocaat of door een notaris, voor de voorzitter van de rechtbank of voor de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, binnen een maand nadat drie maanden verlopen zijn te rekenen van het proces-verbaal bedoeld in artikel 1292.

Tijdens deze verschijning kan de rechter de beschikkingen die kennelijk strijdig zijn met de belangen van de minderjarige kinderen laten schrappen of wijzigen.

Art. 1293

Wanneer de echtgenoten of één van hen nieuwe en onvoorzienbare omstandigheden aanvoeren waardoor hun toestand, de toestand van één van hen of die van hun kinderen ingrijpend wordt gewijzigd en indien daarvan naar behoren het bewijs wordt geleverd, kunnen zij gezamenlijk een voorstel tot wijziging van hun oorspronkelijke overeenkomsten ter beoordeling aan de rechter voorleggen.

Nadat de rechter kennis heeft genomen van het advies van de procureur des Konings of na toepassing van **artikel 931, §§ 2 en 3⁶**, kan hij de partijen oproepen indien hij zulks wenselijk acht, ten einde hen voor te stellen de voorstellen tot wijziging van de overeenkomsten met betrekking tot hun minderjarige kinderen aan te passen, wanneer die hem strijdig lijken met de belangen van deze laatsten.

De rechter kan, ten laatste bij de verschijning van de echtgenoten waarin artikel 1294 voorziet, ambtshalve beslissen tot het horen van de kinderen, zoals bepaald in **artikel 931, §§ 2 en 3⁷**.

De rechter bepaalt, wanneer hij toepassing maakt van het tweede of derde lid, binnen een maand na de neerlegging ter griffie van het proces-verbaal van de verschijning bedoeld in het tweede lid of van het onderhoud bedoeld in het derde lid, een nieuwe datum voor de tweede verschijning waarin artikel 1294 voorziet.

Tijdens deze verschijning kan de rechter de beschikkingen die kennelijk strijdig zijn met de belangen van de minderjarige kinderen laten schrappen of wijzigen.

Art. 1294

Behoudens in geval van toepassing van artikel 1293, verschijnen de echtgenoten samen en in persoon, of vertegenwoordigd door een advocaat of door een notaris, voor de voorzitter van de rechtbank of voor de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, binnen een maand nadat drie maanden verlopen zijn te rekenen van het proces-verbaal bedoeld in artikel 1292.

⁶ Art. 8: vervanging.

⁷ Art. 8: vervanging.

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

Art. 1293

Lorsque les époux ou l'un d'eux font état de circonstances nouvelles et imprévisibles, dont la preuve est dûment apportée, modifiant gravement leur situation, celle de l'un d'eux ou celle des enfants, ils peuvent soumettre ensemble à l'appréciation du juge, une proposition de modification de leurs conventions initiales.

Après avoir pris connaissance de l'avis du procureur du Roi ou après avoir fait application de l'article 931, alinéas 3 à 7, le juge peut convoquer les parties s'il l'estime souhaitable, pour leur proposer d'adapter les propositions de modification de leurs conventions concernant leurs enfants mineurs, lorsque celles-ci lui semblent contraires aux intérêts de ces derniers.

Le juge peut, au plus tard, lors de la comparution des époux prévue à l'article 1294, décider d'office d'entendre les enfants conformément à l'article 931, alinéas 3 à 7.

Lorsqu'il fait application des dispositions prévues au deuxième ou au troisième alinéa, le juge fixe, dans le mois du dépôt au greffe du procès-verbal de la comparution prévue au deuxième alinéa ou de l'audition prévue au troisième alinéa, une nouvelle date pour la seconde comparution prévue à l'article 1294.

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

Art. 1294

Sauf en cas d'application de l'article 1293, les époux comparaissent ensemble et en personne, ou représentés par un avocat ou par un notaire devant le président du tribunal ou devant le juge qui en exerce les fonctions, dans le mois du jour où sont révolus les trois mois à compter du procès-verbal prévu par l'article 1292.

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

Art. 1293

Lorsque les époux ou l'un d'eux font état de circonstances nouvelles et imprévisibles, dont la preuve est dûment apportée, modifiant gravement leur situation, celle de l'un d'eux ou celle des enfants, ils peuvent soumettre ensemble à l'appréciation du juge, une proposition de modification de leurs conventions initiales.

Après avoir pris connaissance de l'avis du procureur du Roi ou après avoir fait application de **l'article 931, §§ 2 et 3⁶**, le juge peut convoquer les parties s'il l'estime souhaitable, pour leur proposer d'adapter les propositions de modification de leurs conventions concernant leurs enfants mineurs, lorsque celles-ci lui semblent contraires aux intérêts de ces derniers.

Le juge peut, au plus tard, lors de la comparution des époux prévue à l'article 1294, décider d'office d'entendre les enfants conformément à **l'article 931, §§ 2 et 3⁷**.

Lorsqu'il fait application des dispositions prévues au deuxième ou au troisième alinéa, le juge fixe, dans le mois du dépôt au greffe du procès-verbal de la comparution prévue au deuxième alinéa ou de l'audition prévue au troisième alinéa, une nouvelle date pour la seconde comparution prévue à l'article 1294.

Au cours de cette comparution, le juge peut faire supprimer ou modifier les dispositions qui sont manifestement contraires aux intérêts des enfants mineurs.

Art. 1294

Sauf en cas d'application de l'article 1293, les époux comparaissent ensemble et en personne, ou représentés par un avocat ou par un notaire devant le président du tribunal ou devant le juge qui en exerce les fonctions, dans le mois du jour où sont révolus les trois mois à compter du procès-verbal prévu par l'article 1292.

⁶ Art. 8: remplacement.

⁷ Art. 8: remplacement.

Zij hernieuwen hun verklaring en verzoeken de magistraat, ieder afzonderlijk, maar in elkaars tegenwoordigheid, de echtscheiding uit te spreken.

De termijn van drie maanden wordt geschorst zolang, in voorkomend geval, de rechtspleging bepaald in artikel 931, derde tot zevende lid, of in artikel 1290, vierde lid, niet tot een einde is gebracht.

08 april 1965

Wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade

Art. 56*bis*

De jeugdrechtbank moet de persoon die minstens de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, oproepen teneinde gehoord te worden in geschillen tussen personen aan wie het ouderlijk gezag over de betrokkene is toevertrouwd, wanneer punten worden behandeld die betrekking hebben op het gezag over zijn persoon, het beheer van zijn goederen, de uitoefening van het bezoekrecht of de aanwijzing van de in artikel 34 bedoelde persoon.

Zij hernieuwen hun verklaring en verzoeken de magistraat, ieder afzonderlijk, maar in elkaars tegenwoordigheid, de echtscheiding uit te spreken.

De termijn van drie maanden wordt geschorst zolang, in voorkomend geval, de rechtspleging bepaald in **artikel 931, §§ 2 en 3⁸**, of in artikel 1290, vierde lid, niet tot een einde is gebracht.

08 april 1965

Wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade

Art. 56*bis*

[...]⁹

⁸ Art. 9: vervanging.

⁹ Art. 10: opheffing.

Ils renouvellent leur déclaration et requièrent du magistrat chacun séparément, en présence néanmoins l'un de l'autre, la prononciation du divorce.

Le délai de trois mois est suspendu tant que, le cas échéant, la procédure prévue à l'article 931, alinéas 3 à 7, ou à l'article 1290, alinéa 4, n'a pas pris fin.

08 avril 1965

Loi relative à la protection de la jeunesse, à la prise en charge des mineurs ayant commis un fait qualifié infraction et à la réparation du dommage causé par ce fait

Art. 56*bis*

Le tribunal de la jeunesse doit convoquer la personne de douze ans au moins aux fins d'audition, dans les litiges qui opposent les personnes investies à son égard de l'autorité parentale, lorsque sont débattus des points qui concernent le gouvernement de sa personne, l'administration de ses biens, l'exercice du droit de visite, ou la désignation de la personne visée à l'article 34.

Ils renouvellent leur déclaration et requièrent du magistrat chacun séparément, en présence néanmoins l'un de l'autre, la prononciation du divorce.

Le délai de trois mois est suspendu tant que, le cas échéant, la procédure prévue à **l'article 931, §§ 2 et 3⁸**, ou à l'article 1290, alinéa 4, n'a pas pris fin.

08 avril 1965

Loi relative à la protection de la jeunesse, à la prise en charge des mineurs ayant commis un fait qualifié infraction et à la réparation du dommage causé par ce fait

Art. 56*bis*

[...] ⁹

⁸ Art. 9: remplacement.

⁹ Art. 10: abrogation.